

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РОСЛИННИЦТВА
В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Вивчено та проаналізовано сучасний стан розвитку рослинництва в Житомирській області. Досліджено напрями розвитку й економічну ефективність функціонування галузі. Обґрунтовано необхідність інноваційного розвитку рослинництва в регіоні.

Постановка проблеми

Галузь рослинництва належить до стратегічно важливих галузей аграрної економіки області. Забезпечуючи продовольчу безпеку регіону, вона є основою розвитку ринку сільськогосподарської продукції. Виробництво конкурентоспроможної продукції галузі можливе тільки на основі використання сучасних технологій, а також здійснення інноваційної діяльності у сільськогосподарських підприємствах. Проте, в умовах аграрних трансформацій проблема пошуку способів активізації інноваційних процесів у галузі рослинництва і підвищення на цій основі ефективності її функціонування залишається ще недостатньо розкритою, що і зумовило необхідність проведення данного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Ґрунтовні дослідження теоретичних та прикладних засад інноваційних процесів в аграрному секторі економіки здійснили такі провідні вітчизняні вчені: В.Г. Андрійчук, Н.К. Васильєва, С.А. Володін, О.І. Дацій, М.М. Ільчук, І.О. Іртишева, М.Ю. Коденська, М.Х. Корецький, О.М. Кушніренко, М.А. Садиков, Н.М. Сіренко, О.В. Скидан, С.О. Тивончук, Є.І. Ходаківський, О.Г. Шпикуляк та ін. Водночас, процес формування інтегрованої інноваційної системи розвитку рослинництва залишається недостатньо вивченим, що і зумовило необхідність проведення окремого дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних підходів до проблем, що стримують розвиток галузі рослинництва та перехід її на інноваційну модель розвитку.

Об'єкти та методика досліджень

Об'єктом дослідження є процес інноваційного розвитку галузі рослинництва в Житомирській області. При проведенні дослідження за допомогою статистико-економічного методу, зокрема, його прийому порівняння, здійснено оцінку сучасного стану та тенденцій розвитку галузі рослинництва; метод теоретичного аналізу використано для критичного аналізу результатів наукових досліджень вчених стосовно ринкової трансформації галузі рослинництва; за допомогою

абстрактно-логічного методу, зокрема прийомів аналогії та співставлення, індукції та дедукції, сформульовано загальні висновки.

Результати досліджень

Важливим елементом структурної перебудови, що забезпечить збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва в Житомирській області та зміцнить експортний потенціал аграрного сектора економіки є застосування науково-технічного прогресу та переведення галузі на інноваційну модель розвитку [6, с. 304]. У цьому контексті за останні роки спостерігаються певні позитивні зрушення. Зокрема, за всіма категоріями господарств Житомирської області під урожай 2011 р. було засіяно 755,0 тис. га сільськогосподарських угідь, що на 41,0 тис. га більше, порівняно з 2010 р. Зернові займали 396,3 тис. га (52,5 %), технічні – 118,1 тис. га (15,6 %), картопля – 61,0 тис. га, овочі – 10,1 тис. га. Кормові культури розміщувалися на площі 169,5 тис. га, у т.ч. багаторічні трави – 114,9 тис. га. Це дало змогу зібрати рекордний для області валовий збір зерна – 1,38 млн. т., що на 413 тис. т більше проти минулого року. Урожайність досягла 39,1 ц/га (+9,7 ц/га до минулого року). Найбільш динамічно збільшилися посівні площі кукурудзи на зерно, соняшнику та сої. Зокрема, посівні площі кукурудзи на зерно зросли більш як втричі і становили 124,1 тис. га, соняшнику з 2,9 тис. га в 2007 р. до 33,1 в 2011 р., сої, відповідно, з 7,3 тис. га до 39,4 тис. га (рис. 1).

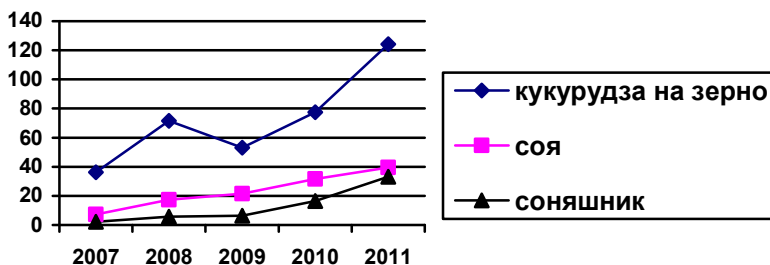

Рис. 1. Посівні площі зернових та технічних культур Житомирської області

Джерело: розраховано за даними Головного управління агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації.

У 2011 р. сільськогосподарські підприємства Житомирської області отримали 0,9 млрд грн виручки від реалізації продукції рослинництва, що на 2 % більше попереднього року (табл. 1). Близько 84 % сільськогосподарських виробників закінчили минулий рік з прибутками. Порівняно з попереднім роком, кількість прибуткових підприємств зросла на 33 % [8].

Таблиця 1. Фінансово-економічні показники галузі рослинництва в Житомирській області

Показник	Рік			2011 р. +, - до 2009 р.
	2009	2010	2011	
Кількість прибуткових підприємств, од.	158	196	268	+110
у % до загальної кількості	44	51	84	+40
Валовий збір зерна, тис. т	1053,0	922,7	1328,7	+275,7
Валовий збір цукрових буряків, тис. т	190,0	277,9	518,8	+328,8
Валовий збір картоплі, тис. т	87,9	91,4	133,4	+45,5
Виручка від реалізації продукції рослинництва, млн грн	563,6	847,6	887,9	+324, 3
Рівень рентабельності галузі рослинництва, %	24,5	32,4	29,9	+5,4
Прибуток, млн грн	110,7	207,4	204,4	+93,7

Джерело: розраховано за даними Головного управління агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації.

Від реалізації продукції рослинництва отримано 204,4 млн грн чистого прибутку при рівні рентабельності виробництва близько 30 %. Витрати 2011 р. на виробництво сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах області становили 1,62 млрд грн, що на 64,0 млн грн більше 2010 р. [9]. Незважаючи на зазначені позитивні зрушення у рослинницькій галузі Житомирської області, її потенціал значно більший. Адже в обробітку перебуває лише 65 % сільськогосподарських угідь в зоні Лісостепу і 35 % – на Поліссі. Дослідженням встановлено, що основними проблемами, які не дозволяють ефективно розвиватися галузі рослинництва в області є: незначне державне фінансування; відсутність повноцінного ринку землі; складність отримання кредитів; диспаритет цін на промислову і с.-г. продукцію; зношеність основних засобів тощо. Через ці причини підприємства не в змозі на відповідному рівні вести процес розширеного відтворення та спрямовувати кошти на модернізацію виробництва, що негативно позначається на конкурентоспроможності й якості продукції. Без залучення додаткових фінансових ресурсів, сільськогосподарським формуванням складно вести рентабельне виробництво. Про стан фінансової підтримки рослинницької галузі області свідчить таблиця 2.

Таблиця 2. Фактори, які стримують розвиток рослинництва в області

Показник	Рік			2011 р. +, - до 2009 р.
	2009	2010	2011	
Державна дотація галузі рослинництва, млн грн	34,3	27,2	15,8	-18,5
Дотація з обласного бюджету, млн грн	0,8	0,7	2,8	+2
Отримано кредитних ресурсів, млн грн	22,3	44,0	108,0	+85,7
Придбано нової техніки, од.	233	319	367	+134
на суму, млн грн	67,4	94,9	153,6	+96,2

Джерело: розраховано за даними Головного управління агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації.

За 2009–2011 рр. кількість обласних програм, направлених на підтримку рослинницької галузі в регіоні, збільшується, а відповідно, зростає і їх фінансування. У 2011 р. з обласного бюджету було виділено 2 млн грн. Намітилася позитивна тенденція в кредитуванні галузі комерційними банками. У 2011 р., порівняно з 2009 р., сума кредитів комерційних банків зросла на 85,7 млн грн. Значно зменшилася державна дотація галузі і в 2011 р. склала 15,8 млн грн, що менше проти 2009 р. на 18,5 млн грн [7]. Сільськогосподарськими виробниками області придбано у 2011 р. 367 одиниць нової техніки, що більше, порівняно з 2009 р., на 134 одиниці. Цього недостатньо, тому що зношеність машинно-тракторного парку становить майже 90 %. Збільшення фінансової підтримки господарств області за останні три роки на 69,2 млн грн не дозволяє компенсувати недостачу обігових коштів і стримує запровадження у сільськогосподарських формуваннях області інновацій та науково-технічного прогресу в рослинницькій галузі. Особливо гостро це відчувається в малих та середніх сільськогосподарських підприємствах. Наразі вони мають фізично зношену та морально застарілу матеріально-технічну базу для здійснення господарської діяльності й потребують оновлення машинно-тракторного парку. Введення нових сортів рослин, застосування ресурсозберігаючих та новітніх технологій сприятиме зменшенню витратності і збільшенню прибутковості галузі та інвестиційної привабливості [1, с. 159–160].

Для усунення існуючих проблем необхідно на державному рівні визначитися із пріоритетними напрямками розвитку рослинництва і уже після цього забезпечити її відповідними фінансовими, матеріально-технічними та інноваційними ресурсами. Переведення галузі рослинництва на інноваційну модель розвитку дасть можливість виробляти конкурентоспроможну продукцію, забезпечити продовольчу безпеку регіону і вийти на зовнішні ринки. Етапи інноваційного розвитку повинні охоплювати всі сторони виробничої діяльності, техніку і технології, організацію виробництва, екологічні та соціально-економічні аспекти діяльності [10, с. 24]. Найбільшим попитом користуються технічні, технологічні та економічні інновації. Основні фактори, що перешкоджають впровадженню інновацій у сільськогосподарські підприємства, є інформаційні (23,6%), організаційні (27,5%), фінансові (59,2%) та державний вплив (35,8%) [5, с. 8]. При координації та концентрації зусиль влади, аграрного бізнесу, наукових установ і банків цю ситуацію можна виправити.

Висновки

1. Галузь рослинництва надзвичайно важлива для соціально-економічного розвитку регіону, оскільки забезпечує надходження до місцевих бюджетів, створює робочі місця, а власники земельних паїв отримують орендну плату. Проте, відсутність чіткої державної програми розвитку та недостатність

фінансування породжують ряд проблем, які не дозволяють цій галузі аграрної економіки ефективно розвиватися.

2. Одним із шляхів, який би прискорив розвиток галузі, є розробка і реалізація пріоритетних напрямів інноваційного розвитку регіону.

3. Налагодження більш тісних зв'язків між науковими установами та навчальними закладами області і сільськогосподарськими формуваннями, та перехід галузі на інноваційну модель розвитку дасть можливість збільшити виробництво рослинницької продукції та підняти економічну ефективність сільськогосподарських підприємств області.

Перспективи подальших досліджень

Перспективним напрямом подальших досліджень є пошук шляхів підвищення інноваційної привабливості галузі рослинництва й узгодження механізмів функціонування підприємств та наукових установ.

Література

---

1. Волощук К.Б. Механізм інноваційно-інвестиційного розвитку агропромислових підприємств / К.Б. Волощук. – Кам'янець-Подільський, 2011 р. – С. 159–160.

2. Грабар І.Г. Економіка та менеджмент інноваційної діяльності. «Центр навчальної літератури» [Електронний ресурс] / Грабар І.Г., Іванюк О.В. – Режим доступу: www.cul.com.ua

3. Іртищева І.О. Інноваційне оновлення агропродовольчої сфери Причорноморського регіону: проблеми теорії та практики. Монографія / І.О. Іртищева – Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2010 р. – С. 412.

4. Іртищева І.О. Інноваційний розвиток сільських територій: адаптація міжнародного досвіду в національних реаліях. Монографія / І.О. Іртищева, А.Я. Сохнич – Миколаїв: Ілліон, 2012. – С. 176.

5. Крючко Л.С. Розвиток інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Автореферат дис. на здобуття вченого ступеня канд. екон. наук / Л.С. Крючко. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 8.

6. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 рр. та на період до 2015 р. / Колектив авторів: Дейсан М.М., Дідківський М.П., Бабич С.М., [та ін.]. – Житомир: Рута, 2009. – С. 304.

7. Про державний бюджет України на 2011 рік: Закон України від 23.12.2012 р., № 2857-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.search.ligazakon.ua.

8. Про соціально-економічне становище Житомирської області за січень-жовтень 2011 року [Електронний ресурс] – Головне управління статистики в Житомирській області / Офіційний сайт. – Режим доступу: <http://www.stat.ic.ua>.

9. Про підсумки роботи агропромислового комплексу Житомирщини за 2011 рік. – Матеріали колегії Головного управління агропромислового розвитку Житомирської ОДА від 27.12.2011 р.

10. Шпикуляк О.Г. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності / О.Г. Шпикуляк, С.О. Тивончук // Економіка АПК. – № 12. – 2011. – С. 109–116.

11. Янковська О.І. Управління інноваційними процесами у приватних сільськогосподарських підприємствах. Автореферат дис. на здобуття вченого ступеня канд екон. наук / О.І. Янковська. – Житомир: ЖНАЕУ. – 2011. – С. 7–8.
